

Rattfylleribrott

– lagstiftning, rättspraxis och kontroller

Lars Olov Sjöström 2023

INGEN SKA DÖ
AV RATTFYLLERI

Rattfyllerilagstiftningens historia (1)

- 1916 Körkortskrav: "att sökanden gjort sig känd för nykterhet, ordentlighet och ett hänsynsfullt uppträdande".
- 1925 Straffbart att vara "synnerligen berörd av starka drycker"
- 1934 En ny lag om blodundersökning i brottmål infördes. I denna lag stadgades i 1 § andra stycket: "att blodprov må tagas å den, som med skäl misstänkes ha fört motorfordon så påverkad av starka drycker, att han kan antagas inte ha ägt nödigt herravälde över sina handlingar".
- 1934 Beslut om en särskild lag om straff för vissa brott vid förande av motorfordon. Därmed reglerades rattfylleri inte längre i motorfordonsförordningen utan i en särskild lag, en föregångare till dagens trafikbrottslag.

Rattfyllerilagstiftningens historia (2)

- 1941 Införande av en s.k. promillelag med två promillegränser och det blev straffbart att köra motorfordon om blodalkoholhalten översteg en viss koncentration. Den lägre straffbarhetsgränsen sattes till 0,8 promille och den högre till 1,5 promille.
- 1951 Trafikbrottslagen (1951:649) infördes, och bestämmelserna om trafiknykterhetsbrott fördes över till denna lag. Dessutom infördes en bestämmelse om drograttfylleri i den nya lagen.
- 1957 Den nedre promillegränsen sänktes från 0,8 till 0,5 promille.
- 1989 Bevisprov genom analys av utandningsluften infördes vid misstanke om rattfylleribrott.

Rattfyllerilagstiftningens historia (3)

- 1990 Den nedre promillegränsen sänktes från 0,5 till 0,2 promille. För normalgraden av brottet ändrades benämningen rattonykterhet till rattfylleri.
- 1994 Den övre promillegränsen sänktes från 1,5 till 1,0 promille.
- 1999 Vissa ändringar i 4 och 4 a §§ Trafikbrottslagen. Bland annat infördes ett nytt andra stycke i 4 §. Det innebar att det narkotika-relaterade rattfylleriet fick en slags motsvarighet till promilleregeln i första stycket, en nollgräns för alla typer av narkotikaklassade substanser i blodet. Undantag görs i de fall då ”narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdares ordination.”

Trafikbrottslagens bestämmelser om rattfylleri

4 § ”Den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit alkohol i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgår till minst 0,2 promille i blodet eller 0,10 milligram per liter i utandningsluften döms för rattfylleri till böter eller fängelse i högst sex månader.”

[2:a stycket] ”För rattfylleri enligt första stycket döms också den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit narkotika som avses i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet. Detta gäller dock inte om narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdares ordination.”

Trafikbrottslagens forts. s.k. ”kliniskt rattfylleri”

Tbl 4§ 3:e stycket: ”För rattfylleri enligt första stycket döms också den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn och då är så påverkad av alkohol att det kan antas att han eller hon inte kan framföra fordonet på ett betryggande sätt. Detsamma gäller om föraren är lika påverkad av något annat medel.”

INGEN SKA DÖ
AV RATTFYLLERI

Trafikbrottslagen forts. "Grovt brott"

4 a § Är ett brott som avses i 4 § första, andra eller tredje stycket att anse som grovt, skall föraren dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om

1. föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften,
2. föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel, eller
3. framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

INGEN SKA DÖ
AV RATTFYLLERI

Vem får ta alkoholutandningsprov?

Poliser, bilinspektörer, tullpersonal och personal hos Kustbevakningen har rätt att utföra alkoholutandningsprov på väg.

Så går en trafiknykterhetskontroll till (alkohol)

1. Föraren får blåsa i ett s.k. sållningsinstrument.
2. Om sållningsprovet visar ett värde över promillegränsen lämnas utandningsprov i ett bevisinstrument. Fordonsföraren får blåsa två gånger i bevisinstrumentet med 6-8 minuters mellanrum. Det sker vanligen på en polisstation eller i en polisbuss. Från de båda bevisproven räknar instrumentet ut ett medelvärde av alkoholhalten i utandningsluften. Detta medelvärde används senare som grund när en åklagare eller domstol beslutar om **påföljd** samt när Transportstyrelsen beslutar om eventuell **körkortsåterkallelse**.

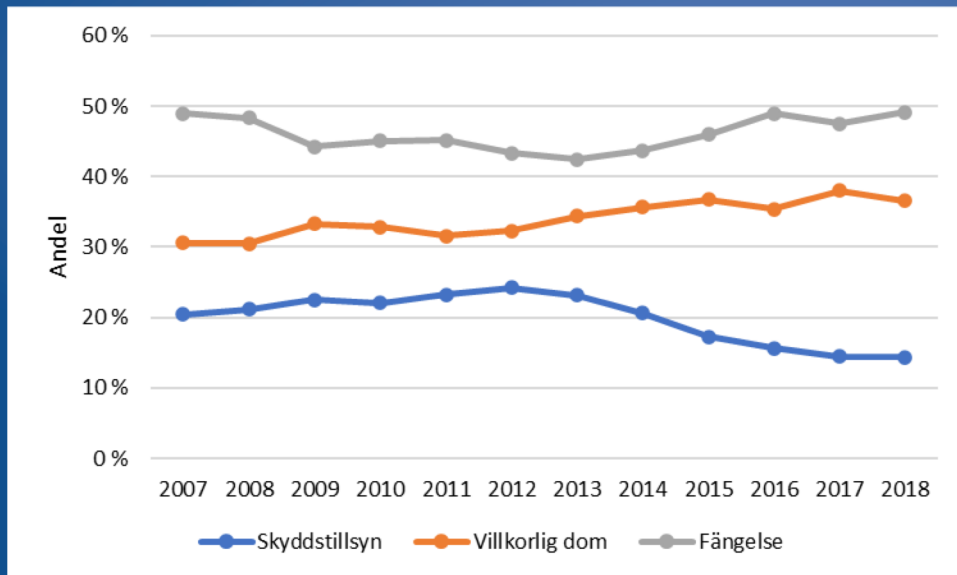
Påföljder vid rattfylleri – förenklad översikt

- **Rattfylleri:** Påföljden för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader. Antalet dagsböter är mellan 30 och 150 stycken enligt 25 kap 2 § brottsbalken. Att få 80 dagsböter är relativt normalt för rattfylleri och påverkas bland annat av hur hög promille man hade i blodet. Påföljden meddelas ofta genom strafföreläggande.
- **Grovt rattfylleri:** Påföljden är fängelse i högst två år, skyddstillsyn eller villkorlig dom beroende på omständigheterna. Grovt rattfylleri är ett s.k. artbrott, när det gäller artbrott föreligger det en presumtion om fängelsestraff. Denna presumtion innebär att fängelsestraff är utgångspunkten om det inte finns någonting som talar emot fängelsestraff. För att påföljden ska bli annat än fängelse krävs det alltså särskilda/förmildrande skäl. I de fallen kan en icke frihetsberövande påföljd bli aktuell istället för fängelse (ofta skyddstillsyn eller villkorlig dom med samhällstjänst). Påföljden fastställs i domstol.

Straffpåföljder vid grovt rattfylleri

Lagföringar där grovt rattfylleri med avseende på alkohol är enda brott.

Källa: *Analys av lagföringar med avseende på rattfylleribrott*, Åsa Forsman VTI 2021. En studie med stöd från Stiftelsen MHF:s fond för trafiksäkerhet

INGEN SKA DÖ
AV RATTFYLLERI

Vållande till annans död

- Straffet för brottet är fängelse i högst 2 år.
- Om brottet bedöms som grovt kan straffet bli lägst ett år och högst 6 år.
- Vid bedömande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag, eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, **har varit påverkad av alkohol eller något annat medel** eller annars gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.
- Det är mycket ovanligt med fängelsestraff över tre år. Praxis: Se avgörande i Högsta domstolen (B4379-04) gällande rattfyllerikrasch i Flurkmark.

Domskäl i HD - Flurkmarksolyckan

"B.R:s färd slutade med en olycka av allra allvarligaste slag. Det har emellertid inte kommit fram något som visar att B.R. varit i det närmaste helt likgiltig inför de effekter som kunde följa av hans färd (jfr prop. 1993/94:44 s. 49). Den högre delen av straffskalan aktualiseras därmed inte."

Avgörande i Högsta Domstolen 2005,
Mål nr. B4379-04

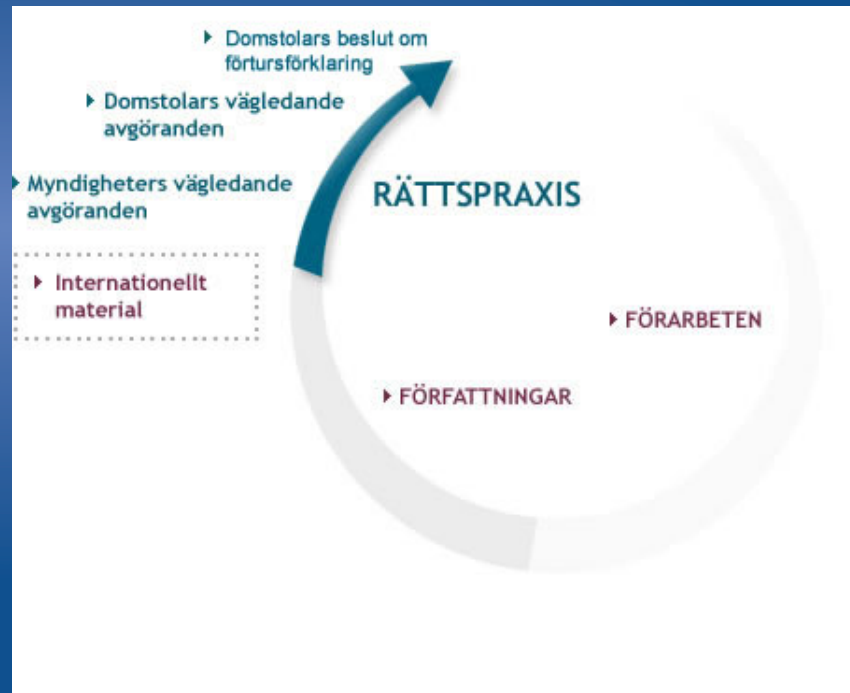
Undantaget som bekräftar rättspraxis – Vankiva 2020

- Den berusade lastbilschauffören som dödade två personer dömdes i tingsrätten till fyra och ett halvt års fängelse. Domen överklagades inte till högre instans.
- Efter den förundersökning, där också MHF medverkat, gjorde tingsrätten bedömningen att lastbilschaufförens agerande ”i det närmast kan anses som uppsåtligt brott”.

Vad menas med rättspraxis?

- * Rättspraxis är tidigare domar från högre domstolar och vissa myndigheter (ex. Brottsoffermyndigheten & Justitiekanslern). Om målet har avgjorts i högsta instans är rättsfallet vägledande för rättstillämpningen. Ett avgörande som blir vägledande kallas för prejudikat.
- * För trafikbrotten handlar det främst om hovrätterna och högsta domstolen.
- * De domar gällande trafikbrott som avgörs i tingsrätterna följer nästan alltid rådande rättspraxis.

Vad menas med förarbeten?

- Förarbeten är ett samlingsnamn för till exempel utredningar, propositioner och betänkanden som tas fram innan riksdagen beslutar om en ny lag. De som ansvarar för förarbetena är regeringen, riksdagen och Lagrådet.
- Förarbetena har betydelse för hur lagar tolkas.

Körkortsåterkallelse efter rattfylleri

- Om du är misstänkt för eller har gjort dig skyldig till trafiknykterhetsbrott kan körkortet återkallas. Det sköts av Transportstyrelsen.
- Gränsen för omhändertaget körkort vid rattfylleri är från 0,15 milligram alkohol per liter utandningsluft. Spärrtiden är 12-24 månader beroende på omständigheterna.
- Vid drograttfylleri är spärrtiden normalt 12 månader.
- Vid rattfylleribrott på grund av alkohol kan man i vissa fall få köra med alkolås, i stället för att ha körkortet återkallat. Då är spärrtiden minst 12 månader vid rattfylleri och minst 24 månader vid grovt eller upprepat rattfylleri. Varning i stället för återkallelse förekommer bara vid alkoholkoncentration under 0,15 mg/l i utandningsluften.
- Information om körkort med villkor om alkolås:
<https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/Korkort/forlorat-korkort/alkolas-efter-rattfylleri/ansokan-om-korkort-med-villkor-om-alkolas/>

MHF:s rapporter om rättsfrågor kring rattfylleri (1)

- Agge, Maria, Folkesson, Christer & Sjöström, Lars Olov, *Vem bryr sig? – rattfylleriets omfattning och konsekvenser: en rapport om rattfylleribrott och straffpåföljder i Sverige 1996-2000*, Stockholm 2002
- Agge, Maria, Folkesson, Christer & Sjöström, Lars Olov, *Drograttfylleri: Brottet, rättskipningen och vår trafiksäkerhet*, Borlänge 2004
- Folkesson, Christer & Sjöström, Lars Olov, *Rättspraxis vid rattfylleri – en lägesbeskrivning med krav på förändringar*, Stockholm 2007
- Sjöström, Lars Olov, "Utvecklingen av rattfylleriet och rattfyllerilagstiftningen efter 1970" (s. 47-57) samt "MHFs utveckling efter 1970" (s. 183-203). I: Lindgren, Åke (red.), *Nykterhet i rörelse*, Stockholm 2008
- Folkesson, Christer & Sjöström, Lars Olov, *Vad gör vi åt drograttfylleriet*, Stockholm 2009

MHF:s rapporter om rättsfrågor kring rattfylleri (2)

- Lundälv, Jörgen & Sjöström, Lars Olov, *Drabbad av rattfylleri – närståendes upplevelser av livsomställning och stöd*, Stockholm 2011
- Lundälv, Jörgen & Sjöström, Lars Olov, "Long-Term Consequences of Drunk Driving Accidents in Sweden: An Exploatory Study on the Lived Experiences of Survivors, Their Family Members and Friends", I: *The Australian Journal of Rehabilitation Counselling*, Volume 20 Issue 2 2014
- Sjöström, Lars Olov, *Alkohol och oskyddade trafikanter – en förstudie om alkoholens roll som riskfaktor i trafikolyckor med cyklister och fotgängare*, Stockholm 2017
- MA-Rusfri trafikk och MHF, *En mötesplats kring droger i trafiken*, Stockholm 2017
- Budalen, Anne Beate & Sjöström, Lars Olov, *Förstudie: Cannabis och trafik — exemplet Kanada*, Stockholm 2021

MHF:s handlingsprogram 2020 – MHF ska verka för att ...

- en lagstadgad nollgräns införs för alkohol i trafiken oavsett fordonsslag,
- en enhetlig alkohollagstiftning avseende trafik införs på europeisk nivå,
- antalet utandningsprov som genomförs av polisen och andra aktörer uppgår till minst fem miljoner per år,
- alkolås eller motsvarande teknik införs i alla motorfordon,
- automatiska nykterhetskontroller införs både som ett verktyg för polisens kontroller och för kontroller som utförs av transportföretag eller transportköpare,
- egenkontrollerna av nykterhet i transportföretagen ska öka

MHF:s handlingsprogram 2020, forts. – MHF ska verka för att ...

- polis, tull och kustbevakning får behörighet att med instrument utföra sållningsprov för droganalys i trafiken,
- en lag införs om förbud mot så kallad eftersupning,
- normalpåföljden vid grovt rattfylleri ska vara fängelse,
- straffen skärps för vållande till annans död och vållande till kroppsskada eller sjukdom,
- personutredning blir obligatorisk vid grovt rattfylleri,
- beslag av fordon alltid kan ske vid grovt rattfylleri,
- en effektivare rehabilitering av rattfyllerister ska ske,

Tack för uppmärksamheten!

